

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2016

Aleksi Orpana

PLEA BARGAINING: SYYTENEUVOTTELU TALOUSRIKOSTEN RATKAISEMISESSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Aleksi Orpana

PLEA BARGAINING: SYYTENEUVOTTELU TALOUSRIKOSTEN RATKAISEMISESSA

Tämän työn tavoitteena oli perehtyä syyteneuvottelumenettelyn etuihin ja epäkohtiin talousrikosten ratkaisussa sekä sen mukanaan tuomiin muutoksiin rikosprosessissa. Syyteneuvottelu, eli mahdollisuus lieventää tuomiota tunnustamalla lisättiin Suomen lainsäädäntöön vuoden 2015 alussa.

Tässä työssä esitellään talousrikosten määritelmä ja yleisimmät talousrikokset. Lisäksi perehdytään rikosprosessin kulkuun ja itse syyteneuvotteluun. Lähteinä käytetään lakia, oikeuskirjallisuutta, asiantuntija-artikkeleita, lausuntoja ja esimerkkeinä joitakin oikeustapauksia. Työssä arvioidaan syyteneuvottelun positiivisia ja negatiivisia ominaisuuksia suhteessa teoriaan sekä sen soveltuvuutta talousrikosten ratkaisumenetelmäksi.

Syyteneuvottelulla saavutetaan merkittäviä prosessiekonomisia kustannussäästöjä pitkäkestoisissa ja kalliissa talousrikostapauksissa ja vapautetaan resursseja sinne missä niitä eniten tarvitaan. Syyteneuvottelulla epäilty saa lievemmän asteikon mukaisen tuomion, oikeusjärjestelmän rasitus vähenee ja koko prosessi tehostuu. Syyteneuvotteluun liittyviä ongelmia ovat mm. oikeusturvan vaarantuminen, väärät tunnustukset ja oikeusjärjestelmän uskottavuuden rapautuminen. Syyteneuvottelumenettely on tuonut muutoksia mm. esitutkintavaiheeseen, syyteharkintaan ja oikeudenkäyntiin.

Syyteneuvottelua voidaan käyttää rikoksissa, joista ankarin säädetty rangaistus on enintään kuusi vuotta vankeutta, mutta ei kuitenkaan henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa tai seksuaalirikoksissa jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai kohdistuvat lapsiin. Syyteneuvottelun käyttö soveltuukin siksi erityisen hyvin talousrikoksiin, sillä syntyvät säästöt ovat merkittäviä ja koko oikeuslaitoksen toiminta tehostuu. Syyteneuvotteluun liittyy kuitenkin myös ongelmia, joiden merkittävyyttä tulee arvioida suhteessa hyötyihin. Selkeitä arvioita menetelmän toimivuudesta on vaikea tehdä ennen tilastojen julkistamista. Tulevaisuudessa voidaan harkita rikostunnusmerkistöjen lisäämistä syyteneuvottelun piiriin menetelmän täyden potentiaalin hyödyntämiseksi..

ASIASANAT:

Syyte, neuvottelu, prosessioikeus, talous, rikos

Aleksi Orpana

PLEA BARGAINING IN SOLVING FINANCIAL CRIMES

The aim of this thesis was to study the benefits and problems of plea bargaining in solving financial crimes and the changes brought by it in the criminal procedure. Plea bargaining is a procedure that allows the mitigation of a sentence by confession and was first introduced in the Finnish legislature in the early 2015.

In this study, the definition of a financial crime and the most common financial crimes are introduced. In addition, the criminal procedure and plea bargaining itself are explained. In this thesis the law, literature, expert articles and opinions together with criminal cases are used for research. The positive and negative properties of plea bargaining are assessed in relation to theory. In addition, the aptitude of plea bargaining in solving financial crimes is contemplated.

With plea bargaining, substantial economical savings can be achieved within the criminal procedure. Especially in long-lasting and expensive financial crime cases resources are released for more urgent cases. With plea bargaining the suspect receives a mitigated sentence, the stress of the court of law decreases and the process in the whole becomes more efficient. Some problems regarding plea bargaining are i.e. the compromising of the legal protection, false confessions and the decreasing credibility of the legal system. Plea bargaining has brought changes in the pretrial investigation, prosecution and litigation.

Plea bargaining can be used in crimes in which the severest punishment is at most six years of imprisonment, but not in crimes regarding life or health nor in sexual crimes. Plea bargaining is most efficient used in financial crimes because of the significant savings created and the whole enhancement of the legal procedure. There are however some problems regarding plea bargaining, and their significance should be assessed in relation to the benefits. For now, it is hard to make any confident conclusions because of the lack of statistics. In the future, increasing the scope of plea bargaining can be considered to include more criminal offenses within its influence to exploit its full potential.

KEYWORDS:

Plea, bargaining, procedural, law, financial, crime

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 TALOUSRIKOKSET	10
2.1 Määritelmä	10
2.2 Talousrikostyyppinä	11
2.2.1 Kirjanpitorikokset	12
2.2.2 Veropetokset	14
2.2.3 Velallisen rikokset	16
2.3 Rangaistuskäytäntö	19
3 RIKOSPROSESSI	21
3.1 Rikosprosessin kulku	21
3.1.1 Rikosilmoitus ja esitutkinta	21
3.1.2 Syyttämättä jättäminen ja syyteharkinta	23
3.1.3 Sovittelu ja oikeudenkäynti	24
3.2 Prosessin kesto ja kalleus	27
4 SYYTENEUVOTTELU	29
4.1 Syyteneuvottelun määrittely	29
4.2 Syyteneuvotteluprosessi	29
4.3 Syyteneuvottelun edut ja mahdollisuudet talousrikosten ratkaisemisessa	33
4.3.1 Kustannusten ja ajan säästäminen	33
4.3.2 Tuomion keveneminen	35
4.3.3 Tuomioistuimen vähäisempi rasitus ja tunnustuksen arvon nouseminen	36
4.4 Syyteneuvottelun epäkohtia	37
4.4.1 Itsekriminointisuoja ja tunnustaminen	37
4.4.2 Yhdenvertaisuusperiaate	39
4.4.3 Oikeusjärjestelmän uskottavuus ja hyväksikäyttö	40
5 YHTEENVETO	41
LÄHTEET	43

KUVAT

Kuva 1: Talousrikosten käsittelyn keskimääräinen kesto vaiheittain	27
Kuva 2: Syyteneuvottelun eteneminen oikeusjärjestelmässä (Peltonen 2015, 14).	30

KUVIOT

Kuvio 1. Talousrikosten prosenttiosuudet (Laskettu veroviraston valvontatilaston luvuista 2013, 35)	11
---	----

TAULUKOT

Taulukko 1: Talousrikosten rangaistuskäytäntö vuosina 2004–2006 kun kyseessä on ainoa rikos (Hakamo ym. 2009, 203–205, muokattu)	19
Taulukko 2: Talousrikosten rangaistuskäytäntö vuosina 2004–2006, kun kyseessä on useampi rikos (Hakamo ym. 2009, 203–205, muokattu)	19
Taulukko 3. Tuomiot syyteneuvottelulla ja ilman siivousyrityksen talousrikosten tapauksessa	35

KÄYTETYT LYHENTEET

Lyhenne	Lyhenteen selitys (Lähdeviite)
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EOL	Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunto
ETL	Esitutkintalaki (22.7.2011/805)
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
RiSe	Rikosseuraamuslaitos
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689)
SJP	Syyttämättäjäätämispäätös
VKSV	Valtakunnansyyttäjänvirasto

1 JOHDANTO

Syyteneuvottelu eli menettely alentaa tuomiota tunnustamalla on tuore lisäys Suomen lakiin. Syyteneuvottelu eli Plea Bargaining lisättiin Suomen lainsäädäntöön vuoden 2015 alussa. Monissa muissa maissa vastaava käytäntö on ollut käytössä jo vuosia: esimerkiksi Yhdysvalloissa syytetty voi käydä kauppaa tuomionsa lyhentämisestä tunnustusta vastaan. USA:n lisäksi monet muutkin maat ovat jo sisällyttäneet menettelyn omaan lainsäädäntöönsä. Tässä opinnäytetyössä perehdytään syyteneuvottelumenettelyyn Suomen rikosoikeudellisessa prosessissa ja pohditaan uuden menettelyn mukana tulevia mahdollisuuksia ja toisaalta myös sen heikkouksia.

Syyteneuvottelun käyttöönoton tavoitteena ovat ennen kaikkea kustannussäästöt. Etenkin talousrikoksissa käsittelyajat venyvät usein vuosien mittaisiksi ja oikeusprosessit saattavat olla erityisen raskaita. Esimerkiksi Helsingin hovioikeuspiirissä käsitelty velallisen epärehellisyystapaus kesti 9 vuotta, 1 kuukautta ja 17 päivää. Syyteneuvottelulla pyritään lyhentämään käsittelyaikoja ja yleisesti vähentämään tuomioistuimeen kohdistuvaa rasitusta samalla taaten yksilön oikeusturvan. Suurimmat hyödyt syyteneuvottelulla saavutetaan suurissa ja monimutkaisissa rikosvyyhdeissä, joissa tekijöitäkin on useita ja tapaukseen liittyy päärikos ja useita sivurikoksia. Tutkimalla syyteneuvottelun tarjoamia mahdollisuuksia ja heikkouksia voidaan arvioida menetelmän sopivuutta Suomen lainsäädäntöön.

Syyteneuvottelua käytetään tapauksissa, joissa siitä on selkeää hyötyä viranomaisresurssien kohdistamiselle ja käsittelyn nopeuttamiselle. Tällaisia monimutkaisia rikosvyyhtejä, joissa tekijöitä saattaa olla useita kuten rikosnimikkeitäkin ovat usein talousrikokset, joihin syyteneuvottelua voidaankin soveltaa tehok-

kaasti. Sitä ei kuitenkaan voida käyttää rikoksissa, joissa ankarin säädetty rangaistus on yli 6 vuotta vankeutta, seksuaalirikoksissa tai henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa.

Syyteneuvottelun kaltaista menettelyä ei ole ennen ollut Suomen lainsäädännössä, vaan rikosoikeudellinen prosessi on ollut tarkoin säädetty laissa. Neuvottelumahdollisuuden lisääminen muuttaa siis osaltaan muitakin lakeja. Ongelmia, jotka liittyvät syyteneuvotteluun ovat esimerkiksi oikeusturvan vaarantuminen ja rikosprosessin tunnustamishakuisuus. Lisäksi pelkona on että taitavat talousrikolliset saavat etuja syyteneuvottelun käytöstä. Syyteneuvottelu on saanut sekä kannatusta että kritiikkiä asiantuntijoilta. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on kritisoinut voimakkaasti syyteneuvottelun sopivuutta Suomen rikosprosessiin. Tämän opinnäytetyön fokuksena ovat erityisesti talousrikokset, jotka usein ovat monimutkaisia ja vaikeita tapauksia. Pohdinnan kohteena ovatkin siksi syyteneuvottelun edut ja epäkohdat juuri talousrikosten ratkaisemisessa.

Tässä työssä käytän lähteinä syyteneuvotteluun ja talousrikoksiin liittyvää lainsäädäntöä, oikeusministeriön julkaisuja, lakikirjallisuutta sekä asiantuntijoiden lausuntoja. Laeista etenkin rikoslaki, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, ja esitutkintalaki sisältävät säädöksiä syyteneuvottelusta. Käytän myös hyödynseni poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia, kuten Terhi Hakamon ym. ”Talousrikokset rikosprosessissa” vuodelta 2009. Esittelen aiheeseen liittyviä käsitteitä ja taustatietoja pohtien samalla syyteneuvottelun käytön positiivisia ja negatiivisia puolia. Lisäksi esittelen kaksi oikeustapausta, joissa syyteneuvottelua on käytetty asian ratkaisemiseksi vuoden 2015 aikana.

Aluksi esittelen talousrikosten määritelmän ja erilaisia talousrikostyyppejä. Lisäksi perehdyn tarkemmin talousrikoksiin liittyvään oikeusprosessiin ja sen vaiheisiin. Lopuksi käsittelen itse syyteneuvottelua, aloittaen käsitteiden määrittelystä ja perehdytyksestä jatkaen siitä sen positiivisten ja negatiivisten puolien tarkasteluun.

Aloitan työskentelyn Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa tämän vuoden loppupuolella, ja minua ovat aina kiinnostaneet rikos- ja prosessioikeuteen liittyvät kysymykset. Valitsin syyteneuvottelun opinnäytetyöni aiheeksi omasta mielenkiinnostani, sillä halusin tutkia aihetta enemmän. Aihe on myös ajankohtainen, sillä lakiuudistus on nyt ehtinyt olla vuoden voimassa ja siitä on siten olemassa joitakin esimerkkitapauksia joiden perusteella pohtia sen ominaisuuksia. Talousrikokset kiinnostavat erityisesti niiden monimutkaisuuden vuoksi, ja halusin tietää lisää etenkin luettuani syyteneuvottelun mahdollisuuksista niiden ratkaisemisessa. Tuloksia voidaan soveltaa esimerkiksi syyteneuvottelun infopakettina ja työ tarjoaa mielenkiintoista informaatiota syyteneuvottelusta ja talousrikoksista kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle lukijalle.

2 TALOUSRIKOKSET

Talousrikokset ovat usein monimutkaisia ja kalliita oikeustapauksia. Talousrikoksiin voidaan lukea useita rikosnimikkeitä (rikokselle vakiintuneen tavan mukaan annettu nimi) riippuen talousrikoksen määritelmästä.

2.1 Määritelmä

Talousrikoksilla ei ole yksiselitteistä ja yhteisesti sovittua määritelmää. Keskeisenä piirteenä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että ne tehdään usein yrityksen tai jonkin muun organisaation toimesta. Lisäksi ne tapahtuvat usein ”yritystoiminnan, sen organisatorisen viitekehyksen tai korkean yhteiskunnallisen aseman mahdollistamana” (Alvesalo 2006, 2). Useimmiten talousrikollisuudesta käytetään sisäasiainministeriön loppuraporttiin luomaa määritelmää, jonka mukaan talousrikokset ovat *”yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, huomattavan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä”* (Sisäasiainministeriö 2008). Oleellista talousrikosten määritelmässä ovat siis seuraavat seikat:

1. Rikos tapahtuu julkisen sektorin tahon sisällä tai sellaista hyväksi käyttäen
2. Rikoksella tähdätään välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn
3. Teko tai laiminlyönti on säädetty rangaistavaksi

Talousrikollisuuden ei suinkaan tarvitse aina olla yrityksen tai organisaation tekemää, vaan myös yksittäiset luonnolliset henkilöt voivat syyllistyä talousrikoksiin. Esimerkiksi julkishallinnon virkamiesten lahjonta katsotaan myös talousrikollisuudeksi. Toisaalta talousrikollisuus voi olla myös ammattimaista ja järjestäytynyttä, jossa yritys on olemassa vain oikeudettomaan taloudelliseen hyötyyn tähtäävänä rikoksentekovälineenä (Hakamo ym. 2009, 39).

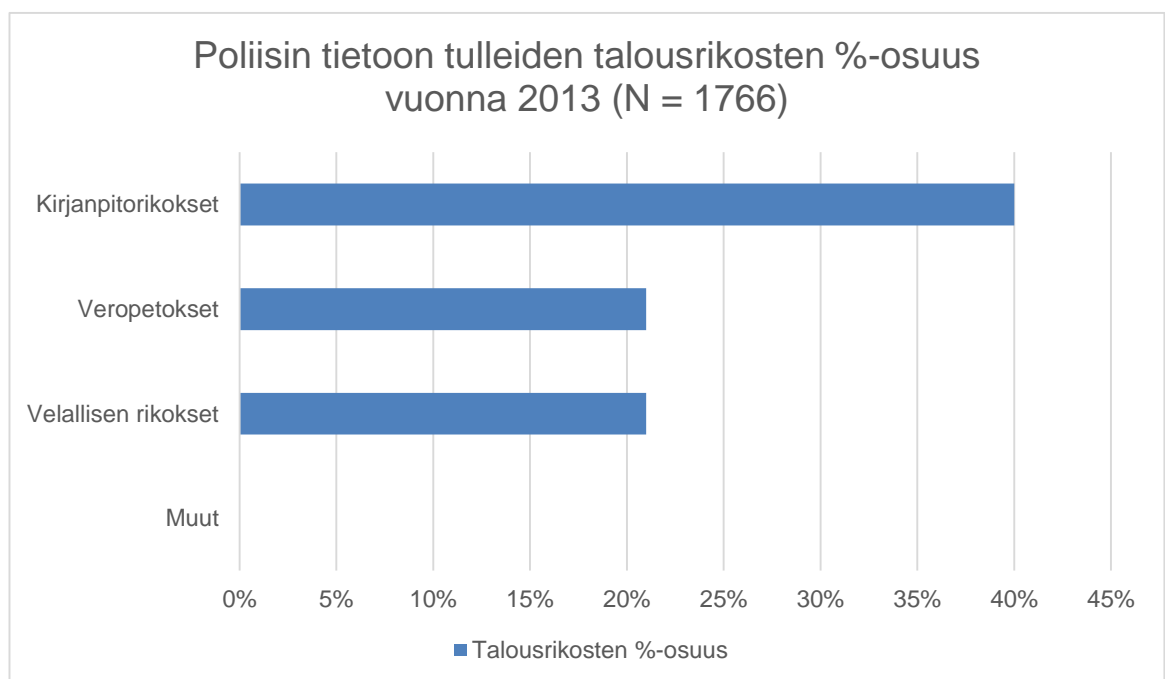
Talousrikollisuus koostuu monesti useiden rikosnimikkeiden vyyhdeistä, joissa on erotettavissa päärikos ja useampia sivurikoksia. Talousrikosten erityispiirteisiin

kuuluu myös niiden usein pitkä ja kallis käsittelyaika. Keskusrikospoliisin tutkimissa talousrikoksissa kustannukset saattavat olla jopa 60 000 euroa juttua kohden (Hinkkanen 2013, 409) Lisäksi talousrikosten seurauksena vankeuden lisäksi saattavat olla mittavatkin taloudelliset menetykset (Talousrikos A. 2016)

2.2 Talousrikostyyppejä

Talousrikoksilla voi olla jopa sata rikosnimikettä, ja usein oikeudessa käsitellyissä tapauksissakin esiintyy enemmän kuin yksi rikosnimike (Hakamo ym. 2009, 39). Yleisimpiä talousrikoksia ovat kuitenkin vuodesta toiseen olleet kirjanpitorikokset, veropetokset ja velallisen rikokset (Hakamo ym. 2009, 61).

Kuvio 1. Talousrikosten prosentiosuudet (Laskettu veroviraston valvontatilaston luvuista 2013, 35)

Talousrikosten määrä ei suinkaan ole ollut laskussa, vaan esimerkiksi vuonna 2015 poliisi kirjasi ennätysellisen määrän uusia talousrikosilmoituksia (1842 kpl). Myös törkeiden rikosten määrä on nousussa: esimerkiksi törkeiden kirjanpitorikosten määrä on ollut vuodesta 2008 eteenpäin korkeampi kuin perusmuotoisten kirjanpitorikosten (Veroviraston valvontatilasto 2013, 36).

2.2.1 Kirjanpitorikokset

Kirjanpitorikokset ovat talousrikoksista yleisimpiä. Kuten kuviosta 1 havaitaan, kirjanpitorikokset käsittävät jopa 40 % kaikista talousrikoksista (Veroviraston valvontatilasto 2013, 35). Kirjanpitorikokset esiintyvät monesti yhdessä muiden rikosten, kuten verorikoksien ja velallisen rikosten kanssa.. Monesti kirjanpitoa vääristämällä tai kätkemällä yritetään peitellä muita yritystoiminnan yhteydessä tehtyjä talousrikoksia (Talousrikos B. 2016). Jokainen yritys on kirjanpitovelvollinen, kuten säädetään kirjanpitolaisissa 30.12.1997/1336. Kirjanpitorikoksesta säädetään rikoslain 30. luvun 9 ja 9a §:ssä. Kirjanpitorikokset voidaan jakaa kirjanpitorikokseen, törkeään kirjanpitorikokseen ja tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen.

Kirjanpitorikoksen tekijänä on yrityksen kirjanpitovelvollinen, hänen edustajansa, yrityksessä todellista määräysvaltaa käyttävä tai se, jolle kirjanpito on tehtävänä uskottu, Edellä mainittu henkilö syyllistyy kirjanpitorikokseen, jos hän

1. ”laiminlyö liiketapahtumien kirjaamista tai tilinpäätöksen laatimista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia,
2. merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taikka
3. hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa”

ja toiminnallaan vääristää kirjanpidon aineistoa tai vaikeuttaa oikean kuvan saamista kirjanpidosta, tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Rangaistus perusmuotoisesta kirjanpitorikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään 2 vuotta (RL 30:9 §).

Lisäksi kirjanpitorikoksen törkeästä tekemuodosta säädetään RL 30:9a §:ssä.

Kirjanpitorikos rangaistaan **törkeänä kirjanpitorikoksena**, jos

1. ”liiketapahtumien kirjaaminen tai tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään **kokonaan tai olennaisilta osiltaan**,

2. väärien tai harhaanjohtavien **tietojen määrä on huomattavan suuri**, ne **koskevat suuria summia** tai ne perustuvat sisällöltään vääriin tositteisiin taikka
3. kirjanpito hävitetään tai kätketään **kokonaan** tai **olennaisilta osiltaan** taikka sitä vahingoitetaan **olennaisilta osiltaan**”

Lisäksi kirjanpitorikoksen on oltava myös ”kokonaisuutena arvostellen törkeä”. Törkeys arvostellaan tapauskohtaisesti, ja se voi perustua esimerkiksi taloudellisen hyödyn määrään tai suunnitelmallisuuteen. Törkeästä kirjanpitorikoksesta rangaistus on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Esimerkkitapauksessa KKO:2015:88 henkilö A oli erehdyttänyt C ry:tä laskuttamalla omistamansa yhtiön B kautta C ry:tä tekemättömistä käännöstöistä aiheuttaen sille taloudellista vahinkoa. A:n katsottiin syyllistyneen myös kirjanpitorikokseen, kun hän oli merkinnyt yhtiönsä kirjanpitoon kyseisillä todellisuutta vastamattomilla laskuilla saadut tulot, joiden ei katsottu olleen peräisin yhtiön kirjanpitoon kuuluvista yhtiön liiketapahtumista. Katsottiin, että A:n kirjanpitorikos oli suunnitelmallinen, kokonaisuutena arvostellen törkeä ja se koski suuria summia kuten myös vaikeutti oikean ja riittävän kuvan saamista A:n omistaman yhtiö B:n tuloksesta ja taloudellisesta tilanteesta. A tuomittiin käräjäoikeudessa 10 kuukauden ehdolliseen vankeuteen ja 4 vuoden liiketoimintakieltoon törkeästä petoksesta, törkeästä kirjanpitorikoksesta ja maksuvälinepetoksesta.

Lisäksi kirjanpitorikoksesta on olemassa vielä lievempi, **tuottamuksellinen kirjanpitorikos**, josta säädetään RL 30:10 §:ssä.

Tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen syyllistyy, jos edellä mainittu kirjanpidosta vastuussa oleva henkilö **törkeästä huolimattomuudesta** johtuen

1. ”laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen taikka
2. hävittää, hukkaa tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa”

Toiminnan tulee **oleellisesti** vääristää kirjanpitoaineistoa tai vaikeuttaa selkeää tulkintaa kirjanpidosta, tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2.2.2 Veropetokset

Veropetokset ovat rikoksia, jotka tähtäävät taloudelliseen hyötyyn välttämällä verojen maksu kokonaan, saamalla veronmaksuvelvollisuus liian alhaiseksi tai saamalla perusteettomia palautuksia. Verosuunnittelun ja verorikoksen välinen raja ei ole selkeä, eikä sitä voida täsmällisesti määritellä. Voidaan kuitenkin sanoa, että verosuunnittelussa käytetään yleensä keinoja, jotka ovat verotuksessa ja oikeuskäytännössä yleisesti hyväksytyjä (Verohallinto 2016). Veropetos tehdään usein antamalla tahallisesti virheellisiä tietoja verottajalle. (Minilex A. 2016). Veropetokset ovat kirjanpitorikosten jälkeen yleisimpiä talousrikoksia ja nämä kaksi esiintyvät usein yhdessä.

Verorikoksissa edellytetään tekijän tahallisuutta. Tekijän on pitänyt olla selvillä teon oikeudenvastaisuudesta ja rikoksen tunnusmerkistöstä. Verovelvollisen kuitenkin oletetaan aina noudattavan erityistä huolellisuutta antaessaan verottajalle tietoja (Talousrikos C. 2016). Tekijällä ei siis tarvitse olla yksityiskohtaista tietoa rikkomastaan säädöksestä, joten tietämättömyys ei välttämättä poista tahallisuutta. Kyseessä on tahallinen teko, jos tekijän perimmäinen tarkoitus on ollut veron välttäminen. Toisaalta jos verovelvollinen on omien kykyjensä mukaan selvittänyt omat velvoitteensa ja toiminut niiden mukaan, ei tekoa pidetä tahallisenä. Rajanveto on varsin hankalaa (Lakiasiantainmisto Arveli Juusela Oy). Veropetoksista säädetään RL 29 1-3 §:ssä rikoksista julkista taloutta vastaan. Veropetokset voidaan jakaa veropetokseen, törkeään veropetokseen ja lievään veropetokseen.

Perusmuotoisesta veropetoksesta säädetään RL 29:1 §:ssä. **Veropetokseen** syyllistyy

1. ”antamalla viranomaiselle verotusta varten väärän tiedon veron maksamiseen vaikuttavasta seikasta

2. salaamalla verotusta varten annetussa ilmoituksessa veron määräämiseen vaikuttavan seikan
3. veron välttämistarkoituksessa laiminlyömällä verotusta varten säädetyn velvollisuuden, jolla on merkitystä veron määräämiselle, tai
4. menettelemällä muuten petollisesti”

ja tällä tavalla toimimalla välttää tai **yrittää** välttää veron maksamisen, aiheuttaa sen määräämisen liian alhaisena tai aiheuttaa verojen aiheettoman palauttamisen. Veropetoksesta rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Oleellista on, että myös veropetoksen yrittäminen on rangaistavaa.

Tunnusmerkki ”muuten petollisesti” on laissa tulkinnanvaraisena säännöksenä, koska on todennäköistä että ”verojen välttämiseksi keksitään koko ajan uusia petollisia keinoja” (Minilex A. 2016). Tällä lisäyksellä pystytään siis rankaisemaan myös uusia kiertotapoja löytäviä talousrikollisia.

Törkeästä veropetoksesta säädetään RL 29:2 §:ssä. Veropetos tuomitaan törkeäksi, jos siinä

1. ”Tavoitellaan **huomattavaa taloudellista hyötyä** tai
2. rikos tehdään **erityisen suunnitelmallisesti**”

Veropetoksen on oltava myös ”kokonaisuutena arvostellen törkeä”. Törkeästä veropetoksesta rangaistus on vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta.

Esimerkkitapauksessa KKO:2015:1 X Oy:n henkilö A oli nostanut varoja yhtiöstä perusteettomien laskujen avulla. Osa varoista oli jäänyt A:lle, joten hänet oli tuomittu myös henkilökohtaisessa verotuksessaan veropetoksesta. Jättäessään varat ilmoittamatta A syylistyi törkeään veropetokseen. A tuomittiin kokonaisuudessaan kahdesta törkeästä veropetoksesta, osakeyhtiörikoksesta ja törkeästä kirjanpitorikoksesta yhteensä 2 vuoden ja 6 kuukauden vankeusrangaistukseen.

Lisäksi on olemassa lievä tekomuoto, **lievä veropetos**. Lievästä veropetoksesta voidaan tuomita, mikäli **petos on vähäinen** niin kokonaisuutena arvostellen kuin myös ottaen huomioon

1. ”taloudellisen hyödyn määrä
2. muut rikokseen liittyvät seikat”.

Rangaistuksena lievästä veropetoksesta on sakkoa.

2.2.3 Velallisen rikokset

Velallisen rikokset ovat rikoksia, joissa velallinen loukkaa menettelyllään velkojensa etuja ja oikeuksia. Velallisen rikokset tapahtuvat usein tilanteissa, joissa velallinen on vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa, kuten konkurssi, velkajärjestely, ulosotto tai saneerausmenettelyissä. Velallisen rikokset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: **petostyyppisiin rikoksiin**, **epärehellisyysrikoksiin** ja **velkojansuosintaan** (Lehtonen 2005, 3). Velallisen rikoksista säädetään RL 39:1-6 §:ssä.

Epärehellisyysrikoksiin luetaan velallisen epärehellisyys ja törkeä velallisen epärehellisyys.

Perusmuotoisesta **velallisen epärehellisyydestä** säädetään RL 39:1 §:ssä. Velallisen epärehellisyys on rikos, jossa velallinen

1. ”hävittää omaisuuttaan
2. ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa omaisuuttaan,
3. siirtää omaisuuttaan ulkomaille saattaakseen sen velkojensa ulottumattomiin taikka
4. lisää perusteettomasti velvoitteitaan”

ja toiminnallaan velallinen tulee maksukyvyttömäksi tai oleellisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään. Rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta

Velallisen epärehellisyydestä on olemassa myös törkeä tekotapa josta säädetään RL 39:1a §:ssä. **Törkeä velallisen epärehellisyys** on kyseessä, mikäli

1. ”tavoitellaan huomattavaa hyötyä
2. aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa velkojille tai
3. rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti”

Lisäksi rikoksen on oltava myös ”kokonaisuutena arvostellen törkeä”. Rangaistuksena on vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta.

Esimerkkitapauksessa KKO:2015:10 henkilö A oli siirtänyt yhtiön varoja puolisonsa B:n ja poikansa, yhtiön ainoan osakkeenomistajan ja hallituksen jäsenen C:n pankkitileille. A aiheutti täten yhtiön maksukyvyttömäksi tulemisen ja oleellisesti pahentanut maksukyvyttömyyttä. Hovioikeudessa A tuomittiin vankeusrangaistukseen törkeästä velallisen epärehellisyydestä ja B ja C avunannosta ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Petostyyppisiin velallisen rikoksiin kuuluvat velallisen petos, törkeä velallisen petos, velallisen vilpillisyys ja velallisrikkomus.

Velallisen petoksesta säädetään RL 39:2 §:ssa. **Velallisen petokseen** syyllistyy, mikäli pyrkii hyötymään taloudellisesti joko itse, tai hankkiakseen toiselle taloudellista hyötyä konkurssi-, ulosotto-, velkajärjestely-, tai saneerausmenettelyssä

1. ”salaamalla omaisuuttaan
2. ilmoittamalla kokonaan tai osittain perusteettoman taikka valeoikeustoi-
meen perustuvan velvoitteen
3. antamalla muun väärän tai harhaanjohtavan tiedon velkojien kannalta
merkityksellisestä seikasta, tai
4. jättämällä ilmoittamatta velan”

Rangaistus velallisen petoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeästä velallisen petoksesta säädetään RL 39:3 §:ssä. Törkeänä velallisen petosta voidaan pitää, mikäli

1. ”tavoitellaan huomattavaa hyötyä tai
2. velallinen vahvistaa väärän tai harhaanjohtavan tiedon tuomioistuimessa oikeaksi”

Velallisen petoksen on oltava myös ”kokonaisuutena arvostellen törkeä”. Rangaistuksena on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään 4 vuotta.

Velallisen vilpillisyys on lievempi tekemuoto petoksesta. Siitä säädetään RL 39:4 §:ssä. Velallisen vilpillisyydestä on kyse, kun teko tehdään

1. Ilman hyötymistarkoitusta tahallaan tai
2. törkeästä huolimattomuudesta

Rangaistuksena on sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

Lisäksi lievimpänä tekemuotona säädetään RL 39:5 §:ssä velallisrikkomuksesta.

Velallisrikkomuksessa velallisen petos tai vilpillisyys on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, ja väärällä tiedolla on vähäinen merkitys velkojille. Lisäksi velallisrikkomuksen tuomitsemiseen voivat vaikuttaa epämääräisesti ”muut rikokseen liittyvät seikat”. Rangaistuksena on sakkoa.

Velkojansuosinnasta säädetään RL 39:6 §:ssä. Velkojansuosinnassa maksukyvytön velallinen suosii tiettyä velkojaa muiden kustannuksella ja

1. ”maksaa ennenaikaisesti velan olosuhteissa, joissa maksu ei ole tavanomainen,
2. antaa velkojan saatavasta vakuuden, josta ei ollut sovittu tai jota velallinen ei ollut luvannut velkasuhteen syntyessä,
3. käyttää velvoitteen täyttämiseen epätavallista maksuvälinettä olosuhteissa, jotka huomioon ottaen maksua ei voida pitää tavanomaisena, taikka
4. ryhtyy muuhun sellaiseen velkojan asemaa parantavaan järjestelyyn.”

Velkojansuosinnasta rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

2.3 Rangaistuskäytäntö

Edellä mainituissa talousrikoksissa rangaistuskäytäntö vaihtelee teon tason mukaan. Kuten seuraavasta taulukosta käy ilmi, törkeästä kirjanpitorikoksesta rangaistaan lähes poikkeuksetta ehdollisella vankeustuomiolla, kun taas perusmuotoisesta kirjanpitorikoksesta suurin osaa saa sakkoa. Taulukossa ei ole otettu huomioon lievimpiä rikosnimikkeitä.

Taulukko 1: Talousrikosten rangaistuskäytäntö vuosina 2004–2006 kun kyseessä on ainoa rikos (Hakamo ym. 2009, 203–205, muokattu)

Rikosnimike	Ehdoton	Ehdollinen	Sakko
Kirjanpitorikos	4%	34%	62%
Törkeä kirjanpitorikos	-	100%	-
Veropetos	-	77%	23%
Törkeä veropetos	13%	84%	3%
Velallisen epärehellisyys	6%	63%	31%
Törkeä velallisen epärehellisyys	14%	86%	-

Taulukossa 1 on esitetty rangaistukset silloin, kun kyseessä oleva rikosnimike on ollut ainoana rikoksena. Käytännössä talousrikokset esiintyvät kuitenkin usein samanaikaisesti (esim. kirjanpitorikokset ja veropetokset). Rangaistuskäytäntö ankaroituu, mikäli kyseessä on useita rikoksia.

Taulukko 2: Talousrikosten rangaistuskäytäntö vuosina 2004–2006, kun kyseessä on useampi rikos (Hakamo ym. 2009, 203–205, muokattu)

Rikosnimike	Ehdoton	Ehdollinen	Sakko
Kirjanpitorikos	2%	79%	19%
Törkeä kirjanpitorikos	41%	59%	-
Veropetos	-	100%	-
Törkeä veropetos	33%	67%	-
Velallisen epärehellisyys	25%	75%	-
Törkeä velallisen epärehellisyys	14%	86%	-

Taulukoista nähdään, että mikäli tekijällä on taustalla useampia rikosnimikkeitä, on sakkorangaistus harvinainen. Ehdotonta vankeutta tuomitaan keskimäärin eniten törkeästä velallisen epärehellisyydestä ja törkeästä veropetoksesta, mutta vain mikäli se on ainoa rikos. Useampien rikoksien yhteydessä ehdotonta vankeutta tuomitaan eniten törkeästä kirjanpitorikoksesta (41 %) ja toiseksi eniten törkeästä veropetoksesta (33 %). Usean rikoksen tapauksissa sakkoa on tuomittu vain perusmuotoisesta kirjanpitorikoksesta.

Taulukosta 1 huomataan myös, että kirjanpitorikosten yhteydessä tuomitaan noin 4 % ehdottomia vankeusrangaistuksia, kun taas törkeässä kirjanpitorikoksessa lähes jokainen tuomio on ehdollista vankeutta. Tämä voidaan selittää esimerkiksi rikoksen uusimisella. Törkeän kirjanpitorikoksen tekijät saavat taulukon mukaan lähes poikkeuksetta ehdollisen vankeusrangaistuksen käytännön mukaan. Tavallisen kirjanpitorikoksen 4 % ehdottomat vankeustuomiot voivat kuitenkin olla esimerkiksi rikosten uusijoille langetettuja. Rangaistusten koventamisperusteista säädetään RL 6:5 §:ssä ja rikoksen uusiminen onkin eräs tärkeimmistä koventamisperusteista. Käytännössä vankeusrangaistus on perusmuotoisen kirjanpitorikoksen tapauksessa kuitenkin melko harvinainen. Perusmuotoisten talousrikosten rangaistusskaalat ovat laajempia kuin törkeiden rikosten, jolloin samasta rikosnimikkeestä voidaan tuomita tekijästä ja olosuhteista riippuen eritasoisia sanktioita aina sakoista ehdottomaan vankeuteen.

3 RIKOSPROSESSI

Rikosprosessin kulusta aina rikosilmoituksesta oikeudenkäyntiin säädetään useissa eri laeissa. Tavanomainen rikosprosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin. Talousrikoksiin liittyvät vertailuluvut saattavat olla joitakin vuosia vanhoja johtuen talousrikosten hitaasta ratkaisutahdista ja tehtyjen seurantojen aikaväleistä.

3.1 Rikosprosessin kulku

Rikosprosessin kulku on Suomessa tarkoin säädelty. Rikosprosessin kulusta on säädöksiä mm. esitutkintalaissa ja laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Rikosprosessi alkaa rikosilmoituksesta ja päättyy tuomioon.

3.1.1 Rikosilmoitus ja esitutkinta

Rikosilmoitus on ensimmäinen vaihe rikosprosessin käynnistymisessä. Rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, ja poliisi on veloitettu vastaanottamaan sen. Rikosilmoituksessa annetaan poliisille mahdollisimman tarkka kuvaus tapahtuneesta esitutkintaa varten esimerkiksi siitä, mitä on tapahtunut ja ketkä ovat asianosaisia. Lisäksi rikosilmoitusta varten tarvitaan tekijän nimi, mikäli se on tiedossa. Rikosilmoitus panee esitutkinnan vireille, mutta pelkästään sen perusteella poliisin ei tarvitse käynnistää esitutkintaa. Oleellista on ns. ”syytä epäillä”-kynnys ennen esitutkinnan käynnistämistä, eli poliisilla pitää olla vahva syy epäillä rikoksen tapahtuneen (Poliisi 2016 A).

Vuoden 2013 alussa poliisin tutkinnassa oli yhteensä 2024 kappaletta rikosilmoituksia, jotka koskivat talousrikoksia. Tutkittavana olevien talousrikosilmoitusten määrä on pysynyt viime vuosina noin 2000 kappaleessa vuosittain, ja kymmenen vuoden keskiarvo vuosina 2002–2011 on ollut noin 2009 talousrikosilmoitusta vuotta kohden (Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskus 2/2013, 4). Poliisiasiain tietojärjestelmän, eli ns. PATJA-järjestelmän mukaan talousrikosten ilmoittajista yleisin oli verottaja (noin 30 % ilmoituksista), ja toiseksi yleisimmät

syyttäjä ja yksityishenkilöt (molemmat 16 %). Ilmoituksia, joihin ei ollut kirjattu ilmoittajaa oli noin 15 % (Hakamo ym. 2009, 69).

Esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa 22.7.2011/805. Esitutkinta on menettely, jossa poliisi pyrkii selvittämään, onko rikos tapahtunut sekä rikoksen teon olosuhteet ja asianosaiset. ETL 1:2 §:ssä säädetään esitutkinnassa selvitettävistä asioista. Esitutkinnassa selvitetään ainakin seuraavat asiat:

1. Epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset ja muut syyteharkintaa tai rikoksen seuraamusta varten tarvittavat seikat
2. Mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi sekä rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöön panemiseksi
3. Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus
4. Mahdollisuus kirjalliseen menettelyyn.

Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja. Tutkinnanjohtajana voi toimia pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu virkamies, ja joskus myös syyttäjä. Esitutkinnassa poliisi kuulustelee asianomistajaa, epäiltyä ja mahdollisia todistajia. Esitutkinnan lopuksi kootaan esitutkintapöytäkirja, joka sitten lähetetään syyttäjälle. Syyttäjä voi sitten harkita, nostaako hän asiasta syytteen (Oikeusministeriö 2016 A).

Esitutkintaa voidaan myös rajoittaa syyteneuvottelun kautta. ETL 3:10a §:ssä säädetään esitutkinnan rajoittamisesta tunnustuksen perusteella. Jos epäilty tunnustamalla edistää yhden tai useamman rikoksensa selvittämistä, voi syyttäjä harkinnanvaraisesti ottaen huomioon asian laadun, esitettävät vaatimukset, käsittelystä aiheutuvat kustannukset ja ajankulun määrätä ettei esitutkintaa toimiteta kaikista rikoksista tai että esitutkinta näiden osalta lopetetaan. Syyttäjä voi samalla sitoutua vaatimaan RL 6:8a §:n lievennetyn asteikon mukaista rangaistusta.

3.1.2 Syyttämättä jättäminen ja syyteharkinta

Tietyissä tapauksissa syyte jää nostamatta. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689 (myöhemmin ROL) 1:6 §:ssä säädetty syytteen nostamisen edellytysten puutteet. Syyte on nostettava, mikäli teko on säädetty laissa rangaistavaksi, rikoksen syyteoikeus ei ole vanhentunut ja on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyydestä. Syyttäjän **tulee jättää syyttämättä**, mikäli kyseiset kriteerit eivät täyty, tai jos asianomistaja ei ole tehnyt syyttämispyyntöä. Syyttämättä jättäminen vaatii aina perustelun, joista on ”ilmevä ne seikat ja todisteet sekä näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin päätös perustuu”.

Lisäksi syyttäjä **saa jättää syytteen nostamatta** ROL 1:7 ja 8 §:n perusteella. Tällaisia perusteita ovat 7 §:ssä rikoksen kokonaisarvoinen vähäisyys ja arvio, että siitä ei olisi odotettavissa sakkoa ankarampaa rangaistusta. Jos epäilty ei ole ollut tekohetkellä täysikäinen, eikä teosta olisi odotettavissa kuin sakkoa tai enempää kuin kuusi kuukautta vankeutta, voidaan katsoa teon johtuneen ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta pikemmin kuin piittaamattomuudesta lakia kohtaan. Lisäksi 8 §:n perusteella syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta ”jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi”, ja jos

1. Oikeudenkäyntiä ja rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina esimerkiksi osapuolten välisen sovinnon tai epäillyn muun toiminnan takia rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi. Esimerkiksi jos epäiltyjä rikoksia on useampia ja epäilty on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman rikoksen selvittämistä, voi syyttäjä päättää, ettei syytettä nosteta kaikista rikoksista. Epäilylle voi seurata myös tarpeettomia ongelmia henkilökohtaisiin oloihinsa.
2. Epäilylle määrätty rangaistus ei oleellisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään, joka on jo valmiiksi taustalla muista rikoksista
3. Asian käsittelyyn kuluvat kustannukset olisivat suhteettomat asian laatuun ja seuraamukseen nähden.

Syyteharkinnalla puolestaan tarkoitetaan syyttäjän päätöstä nostaa syyte esitutkinnassa kerätyn aineiston perusteella ja siitä säädetään ROL:issa. Syyttäjä voi edellä mainittujen seikkojen varjolla jättää syytteen nostamatta, mutta jos syyte nostetaan, toimittaa syyttäjä laatimansa haastehakemuksen tuomioistuimelle (yleensä käräjäoikeudelle). Lisäksi syyttäjä voi määrätä selvästä rikkomuksesta sakon (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2015). Haastehakemuksessa kuvaillaan syytetyn teko ja ilmoitetaan, mistä rikoksesta rangaistusta vaaditaan. Jos esitutkinnassa kertynyt aineisto on erityisen laaja tai jos kysymyksessä on tavallista monimutkaisempi tapaus, voidaan järjestää suullinen neuvottelu johon kutsutaan asianosainen ja hänen avustajansa tai asiamiehensä. Neuvottelulla pyritään edistämään syyteratkaisun tekemistä ja asian käsittelyä tuomioistuimessa. Syyttäjällä on ensisijainen syyteoikeus, mikä tarkoittaa sitä, ettei asianomistaja voi nostaa syytettä ennen kuin syyttäjä on päättänyt jättää sen nostamatta. Sen sijaan asianomistajarikoksissa syyttäjä saa nostaa syytteen vasta jos asianomistaja on sitä pyytänyt (Minilex C. 2016).

3.1.3 Sovittelu ja oikeudenkäynti

Syyttäjä voi ohjata asian käsittelyn myös sovitteluun. Sovittelusta säädetään laissa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015. Rikosasia voidaan sovittaa, jos molemmat osapuolet siihen suostuvat. Sovittelua ohjataan vapaaehtoisten, koulutettujen sovittelijoiden avulla. Sovittelu on täysin vapaaehtoista, luottamuksellista, puolueetonta ja maksutonta. Sen voi myös halutessaan lopettaa kesken. Sovittelussa käsitellään asioita rakentavasti ja pyritään pääsemään molempia osapuolia tyydyttävään sovintoon. Sovittelualoitteen voi tehdä rikoksesta epäilty, rikoksen uhri, poliisi, syyttäjä tai muu viranomainen. Alaikäisen tapauksessa myös huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla on oikeus tehdä aloite sovittelusta. Soviteltukin asia voidaan käsitellä vielä oikeudessa jos syyttäjän mielestä pelkkä sovittelu ei riitä (Poliisi 2016 B).

Oikeudenkäynti aloitetaan tuomioistuimessa, tavallisimmin kärjäoikeudessa. Oikeudenkäynnin kulusta säädetään ROL 5. luvussa. Ensimmäinen askel oikeudenkäynnissä on haastehakemuksen toimittaminen kärjäoikeuden kansliaan syyttäjän toimesta. Haastehakemukseen sisältyy syyte ja rangaistusvaatimus sekä teon kuvaus, josta rangaistusta vaaditaan. Syyttäjän täytyy myös ilmoittaa soveltuvat rikosnimikkeet ja lainkohdat, kuten myös todisteet joihin hän vetoaa.

Syyttäjän jättämän haastehakemuksen perusteella tuomioistuin lähettää haasteen syytetylle. Haasteen perusteella syytetty voi valmistella puolustuksensa. Vastaja kehoitetaan haasteessa ilmoittamaan kantansa häntä vastaan esitettyihin vaatimuksiin, ilmoittamaan perustelut kantaansa, jos hän kiistää syytteen sekä ilmoittamaan todisteet ja mitä hän niillä aikoo näyttää toteen. Lisäksi vastaja pyydetään toimittamaan tuomioistuimelle ne kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa. Rikosasia käsitellään yleensä saman paikkakunnan kärjäoikeudessa, jossa rikoskin on tehty. Rikosasioiden käsittely oikeudessa on riita-asioita enemmän viranomaisjohtoista, sillä rikos katsotaan loukkaukseksi myös valtiota kohtaan, eikä pelkästään rikoksen uhria kohtaan (Wikipedia 2016). Oikeudenkäynnissä osapuolina ovat vastaaja ja virallinen syyttäjä. Myös asianomistaja voi olla paikalla. Syyttäjän tehtävänä oikeudenkäynnissä on valtion edustajana vaatia rangaistusta epäillylle. Syyttäjän tulee tuoda esiin kaikki rikosasiaa koskeva näyttö, myös syytetylle eduksi olevat seikat. (Oikeusministeriö 2016 B).

Ensimmäiseksi asiassa voidaan toimittaa suullinen valmistelu, mikäli pääkäsittelyn keskittämisen turvaaminen edellyttää sitä esimerkiksi silloin, kun asia on epäselvä esitutinnan jälkeenkin. Suullisessa valmistelussa asiaa käsitellään esitutinnan jälkeisestä tilanteesta eteenpäin, ja siellä voidaan selvittää esimerkiksi todistajien tarpeellisuutta tai esitutinnan riittävyttä. Valmistelu on pääsääntöisesti saatava tehtyä yhdessä istunnossa ja muutenkin viivytyksettä. Tuomioistuin laatii yhteenvedon asianomaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, mikäli esiin tulleet asiat ovat olleet käsittelyn kannalta oleellisia. Valmisteluistunto järjestetään pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden turvaamiseksi ja se myös vähentää tuomioistuimeen kohdistuvaa raskautta pääkäsittelyssä (Minilex B. 2016).

Varsinainen pääkäsittely seuraa valmistelua ja päättää oikeudenkäyntiprosessin tuomiolla. Jotkin yksinkertaiset rikosasiat tosin voidaan ratkaista kärjäoikeudessa ilman pääkäsittelyä ns. kirjallisessa menettelyssä ja näin välttää tuomioistuimen rasittamista. Pääkäsittelyssä

1. Syyttäjä esittää syytteensä ja rangaistusvaatimuksensa perusteluineen, sekä mahdolliset yksityisoikeudelliset korvausvaatimukset joita voidaan ajaa rikosprosessin yhteydessä (adheesioperiaate).
2. Asianomistaja esittää korvausvaatimuksensa
3. Vastajan vastaus vaatimuksiin
4. Syyttäjä kertoo näkemyksensä mukaisen tapahtumankulun ja perustelut syytteelle. Asianomistaja perustelee korvausvaatimuksensa.
5. Vastaja esittää kantansa syyttäjän ja asianomistajan näkemyksiin
6. Asianomistajaa ja syytettyä kuullaan, jonka jälkeen kuullaan todistajia ja käydään kirjalliset todisteet läpi. Preklusioperiaatteen mukaan uusien todisteiden nimeäminen ja esittäminen ei ole enää mahdollista.
7. Esitetään loppupuheenvuorot, joissa asianosaiset esittävät mielipiteensä asian toteen näyttämisestä. Syyttäjä lausuu käsityksensä tuomiosta, mikäli vastaja todetaan syylliseksi. Vastaja lausuu oman mielipiteensä.
8. Kärjäoikeus antaa ratkaisunsa joko heti suullisesti istunnon yhteydessä, tai myöhemmin kirjallisesti. (Oikeusministeriö 2016 C).

Oikeudenkäyntiprosessi päättyy kärjäoikeuden tuomioon. Vastaja tai asianomistaja voi valittaa kärjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen, johon annetaan kirjalliset ohjeet tuomion yhteydessä. Valittajalla on siten seitsemän päivää aikaa ilmaista tyytymättömyytensä kärjäoikeuteen, jonka jälkeen tuomioistuin antaa asianosaiselle valitusosoituksen, jossa on mainittu muutoksenhakutuomioistuin ja valitusajan rajapäivä. Valitus tulee toimittaa 30 päivän sisällä kärjäoikeuteen ratkaisun antamisesta. (Minilex D. 2016).

3.2 Prosessin kesto ja kalleus

Talousrikosten monimutkaisuus aiheuttaa yleensä sen, että talousrikosten ratkaisuprosessi on muihin rikoksiin verrattuna pitkäkestoinen ja kallis. Keskimääräinen kaikkien juttujen käsittelyaika on yhteensä noin 4 vuotta 10 kuukautta ja 25 päivää (Hakamies & Johansson 2009, 11). Tuoreimmat ilmi tulleet tapaukset eivät ole vielä saaneet ratkaisua, eikä seurantoja tapausten kestoista voida siksi tehdä kovin usein. Tämän vuoksi myös vertailuluvut ovat muutaman vuoden takaisia.

Kuva 1: Talousrikosten käsittelyn keskimääräinen kesto vaiheittain

Syyttäjälle päätyneiden rikosilmoitusten esitutinnan kesto vuonna 2007 oli keskimäärin 516 vrk, ja syyttäjä käsitteli asiaa keskimäärin 268 vrk käräjäoikeuteen päätyneissä tapauksissa. Käräjäoikeudessa asiaa käsitellään keskimäärin 304 vrk. Yhteensä talousrikosprosessissa aika esitutkinnasta käräjäoikeuden päätökseen on noin 1088 vuorokautta, eli lähes kolme vuotta. Lisäksi täytyy ottaa huomioon, että useimmat talousrikostapaukset viedään valituksen kautta hovioikeuden käsittelyyn. Hovioikeudessa käsittely kestää keskimäärin 412 vuorokautta ja mikäli juttu päättyy vielä korkeimpaan oikeuteen, kestää käsittely siellä vielä keskimäärin 162 vuorokautta (Hakamies & Johansson 2009, 14). Näin keskimääräisestä käsittelyajasta tulee pisimmillään 1662 vuorokautta eli noin 4,5 vuotta. Vaihtelu käsittelyajoissa on varsin suurta, sillä suuret ja monimutkaiset tapaukset voivat kestää vuosia, kun taas yksinkertaiset tapaukset ratkaistaan jopa alle vuodessa. Pisimpään kestänyt tapaus oli Helsingin hovioikeudessa käsitelty tapaus koskien velallisen epärehellisyyttä, jonka käsittely kesti 9 vuotta 1 kuukautta ja 17 päivää (KKO:n Dnro R2007/823).

Talousrikosten hinta yhteiskunnalle voidaan laskea monella eri tavalla. Asiantuntijoiden arvioiden mukaan Suomelta jää vuosittain jopa viiden miljardin verotulot

saamatta talousrikollisuuden takia. Takaisin saatua pääomaa talousrikoksista kerätään vuosittain vain noin 36 miljoonaa euroa (Kouvolan Sanomat 2013). Useimmiten rikollisuuden kustannukset voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

1. Rikoksilta suojautuminen
2. Rikosten seuraamukset
3. Rikosoikeusjärjestelmän kustannukset

Rikoksilta suojautumiseen kuuluu esimerkiksi valtion rikosentorjuntaohjelmien toteuttaminen, sekä yksilöiden ja yritysten varautuminen rikoksiin. Seurausten kustannuksiin luetaan esimerkiksi omaisuusvahingot ja muut taloudelliset vahingot. Seuraukset saattavat olla pitkäkestoisiakin, ja ilmetä vasta tapahtuman jälkeen. Rikosoikeusjärjestelmän kustannuksiin lasketaan mm. poliisin kustannukset, syyttäjän kustannukset sekä tuomioistuinten kustannukset. Lisäksi kuluja tulee esimerkiksi oikeusavusta, seuraamusjärjestelmän ylläpidosta, sekä uhrien ja todistajien kustannuksista. Kalliiksi voi tulla myös rikoksen tekijän työpanoksen tai vapauden menetys. Kustannusten määrä vaihtelee riippuen laskutavasta ja huomioon otettavista muuttujista. Menetykset koskevat monesti niin valtiota kuin muuta julkista sektoriakin, kuten myös yrityksiä sekä yksittäisiä henkilöitä kuten työntekijöitä. Valtio voi esimerkiksi menettää verotulojaan, työntekijät menettää etuuksiaan tai muut yritykset voivat kärsiä kilpailun väärentymisestä (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 71).

Erään laskutavan mukaan pelkkä poliisin esitutkinta talousrikoksissa vuosittain kustantaa jopa 43 miljoonaa euroa. Keskusrikospoliisin tutkimien talousrikosten kulut ovat yli 60 000 euroa juttua kohden. (Hinkkanen 2013, 411). Yksiselitteistä ja selkeää kustannusarviota talousrikoksista on vaikea tehdä niiden suuren vaihtelevuuden takia. Suurimpien juttujen kustannukset voidaan laskea jopa miljoonissa, kuten esimerkiksi FN-Steelin tapauksessa, jossa yrityksen johtajia epäillään eriasteisista talousrikoksista (Turun Sanomat 2014).

4 SYYTENEUVOTTELU

Suomalainen syyteneuvottelu sai alkunsa hallituksen esityksestä HE 58/2013, jossa perusteltiin uusien säännösten mukaan ottamista RL:iin, ETL:iin ja ROL:iin. Ensimmäinen mahdollisuus menettelyn käyttämiseen tuli vuoden 2015 alussa.

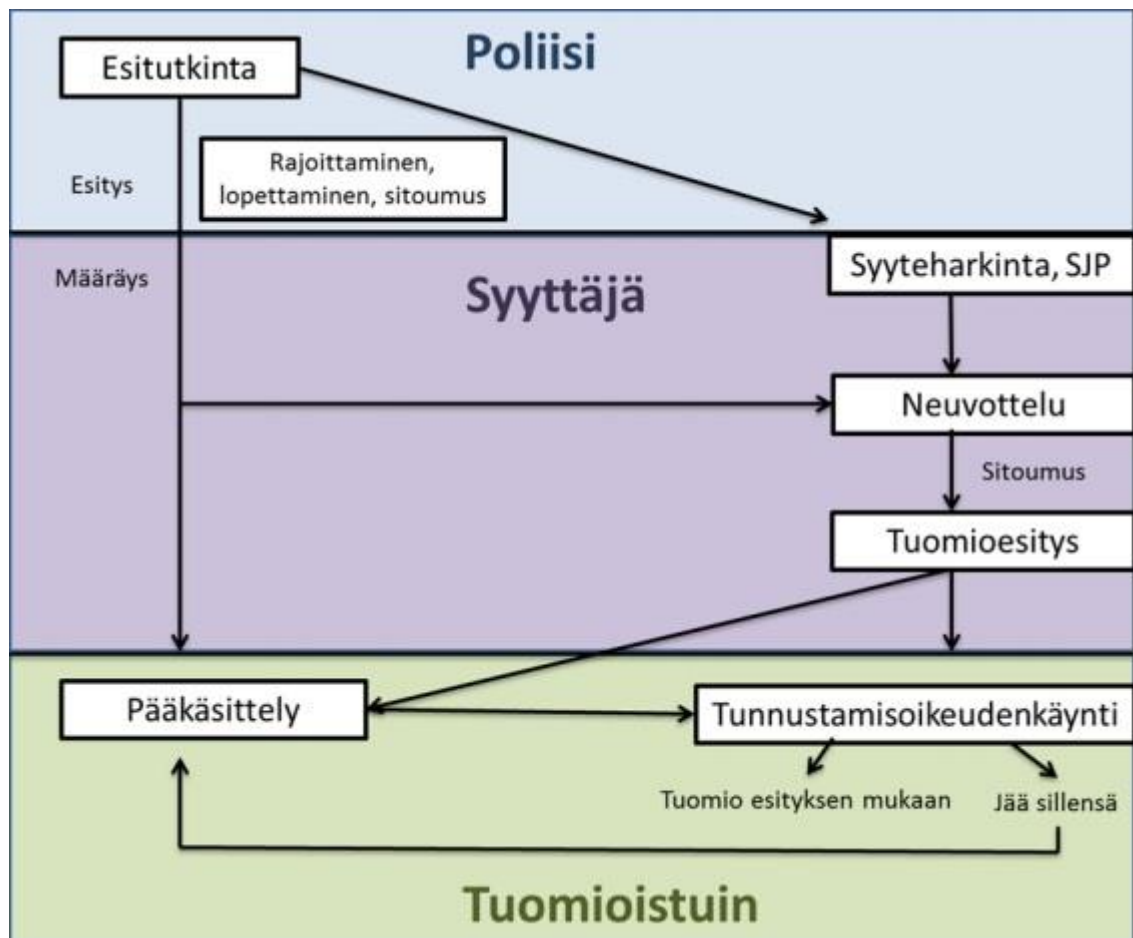
4.1 Syyteneuvottelun määrittely

Hallituksen esityksen mukaisten uusien säännösten mukaan tutkinnanjohtaja voi määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta kaikkien rikosten osalta, kun henkilön epäilään syyllistyneen useampiin rikoksiin ja on tunnustamalla edistänyt niiden selvittämistä. Samalla syyttäjä voi sitoutua vaatimaan rangaistusta lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti ja jättää syyttämättä osasta rikoksia. Menettelyn tavoitteena ovat kustannussäästöt, monesti kalliin ja hitaan rikosprosessin nopeuttaminen sekä viranomaisresurssien tarkoituksenmukaisempi kohdentaminen ja tehostaminen samalla turvaten asianosaisten oikeudet. Oleellista kuitenkin on, että syyteneuvottelua voidaan käyttää vain rikoksissa, joista ankarin rangaistus on enintään kuusi vuotta vankeutta. Lisäksi sitä ei voida käyttää henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa tai seksuaalirikoksissa, jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai kohdistuvat lapsiin (Oikeusministeriö 2014). Talousrikosten selvittämiseen syyteneuvottelu soveltuukin erityisen hyvin niiden monimutkaisuuden sekä hitaan ja kalliin oikeusprosessin takia.

4.2 Syyteneuvotteluprosessi

Syyteneuvottelu tarkoittaa käytännössä epäillyn tunnustamiseen perustuvaa menettelyä, jossa tapaus ratkaistaan kevyemmässä menettelyssä ilman varsinaista pääkäsittelyä. Rikoksesta epäilty käy siis kauppaa tuomionsa lieventämisestä tunnustusta vastaan. Epäillyn on kuitenkin oltava vapaaehtoinen ja halukas edistämään tapauksensa selvittämistä, eikä syyteneuvotteluun pidä ryhtyä, jos on

vaarana että siitä koituu epäillylle haittaa. Vaarana on esimerkiksi että epäilty tunnustaa teon paineen vuoksi vaikka olisikin viaton, kun tarjolla on tavanomaista huomattavasti lievempi tuomio. Menettelyn itsetarkoitus ei myöskään ole, että tunnustus johtaisi kaikissa tapauksissa lievemmän asteiseen tuomioon. Syyteneuvottelusta on oltava hyötyä myös oikeuslaitokselle prosessiekonomisten säästöjen muodossa (Peltonen 2015, 13)

Kuva 2: Syyteneuvottelun eteneminen oikeusjärjestelmässä (Peltonen 2015, 14).

Kuvan mukaisesti syyteneuvotteluprosessi voi alkaa jo poliisin esitutkintavaiheessa. Esitutkintaa voidaan rajoittaa ETL 3:10a §:n mukaisesti (ks. luku 3.1.1). Syyteneuvottelua harkitessa tehdään esitutinnan rajoittamisesitys tutkinnanjohtajan toimesta. Menettelyä ei kuitenkaan voida käynnistää ilman keskustelua epäillyn kanssa, jolla on keskustelussa oltava mukanaan avustaja. Lisäksi on

suotavaa, että myös syyttäjä osallistuu keskusteluun. Esityksessä tunnustus yksilöidään, vaikutukset jutun käsittelyyn arvioidaan, ja kuvataan teko nimikkeineen. Lisäksi siihen sisällytetään rangaistuksen lieventämisen sitoumus. Syyttäjä ja tutkinnanjohtaja sopivat sitoumuksen sisällöstä etukäteen. Epäiltyä kuulustellaan ja tunnustus sekä todisteet otetaan vastaan ja dokumentoidaan. Rajoittamisesitys ja tunnustus toimitetaan syyttäjälle, joka joko hyväksyy tai hylkää sen. Jos syyttäjä hyväksyy esityksen ja päättää nostaa syytteen, voidaan sopia varsinaisen syyteneuvottelun järjestämisestä, mikäli se on tarkoituksenmukaista ja perusteltua rikoksen selvittämisen kannalta (Peltonen 2015, 18–19).

Syyteneuvotteluprosessi voi alkaa myös vasta syyteharkintavaiheessa, jolloin rajoittamisesitystä ei enää tarvita menettelyn käynnistämiseksi. Syyteharkintavaiheessa alkavassa menettelyssä syyttäjä voi esimerkiksi sitoutua syyttämättäjäättämispäätökseen (SJP) joidenkin tekojen kohdalla, jos vastaaja tunnustaa osan. Neuvottelun yhteydessä syyttäjä sitoutuu vaatimaan lievempää rangaistusta. Syyttäjän sitoumus voidaan peruuttaa vain jos tunnustuskin peruutetaan. Myös viranomainen voi peruuttaa sitoumuksen, mikäli jälkikäteen huomataan, että päätös on perustunut virheellisiin tai puutteellisiin tietoihin (ETL 3:10a §).

Syyteneuvottelun lopputuloksena laaditaan tuomioesitys. Tuomioesitys voidaan tehdä vastaajan tunnustaessa rikoksen ja suostuessa tunnustamisoikeudenkäyntiin. Syyttäjän ja vastaajan tulee olla samaa mieltä rikosnimikkeestä ja teonkuvauksesta. Tuomioesitys tehdään kirjallisena, ja siinä syyttäjä sitoutuu vaatimaan lievennetyn asteikon mukaista rangaistusta RL 6:8a §:n mukaisesti tai voi sitoutua tekemään syyttämättäjäättämispäätöksen yhdestä tai useammasta rikoksesta. Tuomioesityksen tekeminen vaatii myös mahdollisen asianomistajan suostumuksen (ROL 1:10 §).

Tunnustamisoikeudenkäynnistä säädetään ROL luvussa 5b. Varsinainen tunnustamisoikeudenkäynti on tavallista oikeudenkäyntiä kevyempi menettely, jossa tuomioesitys käsitellään. Rikosasia saadaan ratkaistua tunnustamisoikeudenkäynnissä ilman pääkäsittelyä tai pääkäsittelyn yhteydessä. Tunnustamisoikeudenkäynnin eteneminen muistuttaa tavallista pääkäsittelyä. Vastaajalta tiedustellaan, tunnustaako hän edelleen rikoksensa ja onko hän edelleen suostuvainen

asian käsittelyyn tunnustamismenettelyssä. Vastaajalle annetaan mahdollisuus lausua tuomioesityksestä ja esitutkinta-aineistosta jonka lisäksi tiedustellaan, ymmärtääkö hän tuomioesityksen sisällön ja merkityksen. Myös mahdollinen asianomistaja saa lausua tuomioesityksestä halutessaan. Loppulausuntojen jälkeen annetaan tuomio, mikäli tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta ei jää varteenotettavaa epäilyä ja vastaaja on antanut tunnustuksensa ja suostumuksensa. Tuomio annetaan alennetun asteikon mukaisesti, eli enintään kaksi kolmannesta rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen määrästä, mutta vähintään säädetyn vähimmäismäärän. Ellei näin voida tehdä, asia jää sillensä ja siirtyy tavalliseen pääkäsittelyyn.

Kuvitteellisen esimerkin mukaisesti tapauksen käsittely voisi edetä vaikka seuraavasti: Henkilö X on epäiltynä törkeästä veropetoksesta ja verottaja on tehnyt X:stä rikosilmoituksen. Poliisi aloittaa esitutinnan tapauksesta syytä epäilyllä- kynnys perusteella, mutta tutkinnanjohtaja päättää esittää, että esitutkintaa rajoitettaisiin ja epäilylle tarjotaan mahdollisuutta syyteneuvotteluun. X on myös itse halukas tunnustamaan lievennystä vastaan. Syyteneuvottelun käyttö perustellaan kustannussäästöillä ja tarkoituksenmukaisuudella. X:lle järjestetään alustava keskustelu, johon osallistuvat myös syyttäjät ja X:n avustaja. Syyttäjät ja tutkinnanjohtaja sopivat yksityiskohdista keskenään, ja syyttäjät sitoutuu vaatimaan rangaistusta alennetulta asteikolta. Henkilön X tunnustus dokumentoidaan ja todisteet otetaan vastaan. Mikäli syyttäjät päätyy nostamaan syytteen, sovitaan varsinaisen syyteneuvottelun käymisestä. Syyteneuvottelussa henkilö X ja syyttäjät sopivat olevansa yksimielisiä rikosnimikkeestä ja tapahtumankulusta, ja laativat kirjallisen tuomioesityksen. Tuomioesitykseen sisältyy syyttäjän alennussitoumus X:n tunnustus. Syyttäjät toimittaa tuomioesityksen käräjäoikeuden kansliaan, josta lähetetään henkilö X:lle kutsu tunnustamisoikeudenkäyntiin. Tunnustamisoikeudenkäynnissä X:ltä tiedustellaan, tunnustaako hän edelleen tekonsa ja ymmärtääkö hän tuomioesityksen sisällön ja merkityksen. Tunnustamisoikeudenkäynnin tuloksena henkilö X saa tuomiokseen enintään 2/3 maksimista, mutta kuitenkin säädetyn vähimmäismäärän.

4.3 Syyteneuvottelun edut ja mahdollisuudet talousrikosten ratkaisemisessa

Syyteneuvotteluun liittyy merkittäviä hyötyjä, jotka liittyvät pitkälti resurssien ja ajan säästämiseen. Hyötyjä syntyy niin yhteiskunnallisella kuin yksilötasollakin.

4.3.1 Kustannusten ja ajan säästäminen

Syyteneuvottelun ensisijaisia tavoitteita ovat kustannusten ja viranomaisresurssien säästäminen sekä niiden tarkoituksenmukaisempi kohdentaminen. Resursseja säästyy parhaimmillaan jo esitutkintavaiheessa, kun esitutkintatoimenpiteitä supistetaan, tutkinnan kokonaisaika pienenee ja sen johdosta resursseja kohdistetaan sinne, missä niitä eniten tarvitaan. Syyteharkintavaiheessa aloitettu syyteneuvottelu sen sijaan vaikuttaa näytön tarpeen vähentymiseen tai jopa poistumiseen. Tällä tehostetaan myös oikeudenkäyntiprosessia, joka talousrikoksissa ilman syyteneuvottelua saattaisi kestää vuosia. (VKSV 2015:6). Käytännössä syyteneuvottelusta saadaan sitä enemmän säästöjä, mitä aikaisemmin prosessi aloitetaan. Varsinkin talousrikoksissa esitutkintakulut nousevat nopeasti korkeiksi. Kuten luvussa 3.2 mainittiin, joidenkin talousrikosten pelkät esitutkintakustannuksetkin voidaan laskea kymmenissä tuhansissa euroissa.

Esimerkki 1.

Esimerkkitapauksena Helsingin Sanomat kertoo 3.4.2015 kolmesta siivousyrityksen talousrikoksiin liittyvästä miehestä, jotka saivat Suomen ensimmäiset syyteneuvottelutuomiot. Siivousyrityksessä oli tuotu ulkomaalaista pimeää työvoimaa mm. Nepalista. Työntekijöille oli maksettu liian alhaista palkkaa, eivätkä he olleet työturvan piirissä. Lisäksi yritys käytti alihankintayhtiöitä, joiden kautta pimeää palkkaa maksettiin. Rikoksia tutkittiin törkeinä veropetoksina ja kirjanpitorikoksina (YLE uutiset 8.6.2012). Kaksi kolmesta syytetystä olisi saanut ilman syyteneuvot-

telua ehdottomat vankeustuomiot, mutta menettelyn ansiosta kaikki syytetyt selvisivät ehdollisella vankeudella. Tapauksessa syyteneuvottelu aloitettiin vasta haastehakemuksen toimittamisen jälkeen, joten kustannussäästöt eivät olleet niin merkittäviä kuin ne olisivat olleet jo alkuvaiheessa aloitetun syyteneuvottelun kanssa. Kyseessä oli kuitenkin tiettävästi Suomen ensimmäinen ratkaistu talousrikos syyteneuvottelun avulla. Lisäksi on muistettava, että kustannuksia syntyy myös seuraamuslaitoksen taholta. Ehdottomat vankeusrangaistukset olisivat tulleet yhteiskunnalle huomattavasti kalliimmiksi kuin ehdolliset. Yhden vankipäivän keskimääräinen hinta on arvioltaan noin 200 euroa, joten alkuperäisen tuomion mukaiset ehdottomat vankeusrangaistukset olisivat kustantaneet yhteiskunnalle satoja tuhansia euroja (Rikosseuraamuslaitos 2011).

Esimerkki 2.

Toinen esimerkkitapaus on Suomen laajimmaksikin luonnehdittu Anton-kuittikauppajuttu (mm. KKO:2014:46). Tapaus on ollut vireillä jo vuodesta 2004 jokaisessa oikeusasteessa ja siinä on syytettynä kymmeniä henkilöitä. Kuittikaupalla tarkoitetaan talousrikollisuutta, jossa on laadittu perusteettomasti laskuja palkkioita vastaan, ja näin peiteltä pimeää palkanmaksua ja vältetty verojen maksu. Tapaus on edelleen oikeudessa, vaikka osa tekijöistä on jo eläköitynyt ja suorittanut tuomionsa. Tämän vuoksi syyteneuvottelua on ehdotettu lopuille noin 30 syytetylle, ja heistä noin puolet on suostunut syyteneuvotteluihin (Turun Sanomat 2015). Hankalan Case Antonista tekee sen monimutkaisuus sekä laajuus niin tekijöiden kuin rikosnimikkeidenkin osalta. Tapauksesta on tullut vuosien saatossa erittäin kallis ja resursseja vievä, ja se onkin eräänlainen esimerkkitapaus siitä, miksi syyteneuvottelua Suomessa tarvitaan. Jos syyteneuvottelumenettely olisi ollut olemassa jo kymmenen vuotta sitten kun Case Anton tuli ilmi, olisi voitu säästää miljoonia euroja esitutkinta- ja oikeuskuluissa. Tämän laajuisessa tapauksessa pelkkä esitutkinta-aineiston kerääminen saattaa viedä useita vuosia. Syyteneuvottelulla tapaus olisi saatu ratkaistua huomattavasti aikaisemmin ja vähemmällä resursseilla. Tapaus tullaan todennäköisesti ennen pitkää ratkaisemaan kokonaisuudessaan syyteneuvottelua apuna käyttäen.

Kustannussäästöt saattavat tuoda mukanaan myös ongelmia. Kustannusten ja resurssien säästäminen tuo mukanaan väistämättä oikeusturvaongelmia, kun näyttöä ja todisteluja ei tarvita joko ollenkaan tai hyvin vähän. Oikeusturvan täysin varma turvaaminen syyteneuvottelun yhteydessä ei taas tuota juurikaan kustannussäästöjä (Linna 2010, 218). Oikeusturvan vaarantumiseen palataan luvussa 4.4.

4.3.2 Tuomion keveneminen

Edellä mainitun esimerkki 1 siivousyritystapauksen tuomiot olisivat olleet huomattavasti ankarampia kuin syyteneuvottelun kautta saadut tuomiot. Kolmesta miehestä kaksi olisi saanut lähes kahden vuoden ehdottomat vankeustuomiot, ja kolmas olisi tuomittu hieman lyhempään ehdolliseen vankeuteen. Syyteneuvottelulla miehet saivat kuitenkin lähes puolta lievemmat tuomiot.

Taulukko 3. Tuomiot syyteneuvottelulla ja ilman siivousyrityksen talousrikosten tapauksessa

	Tuomio ilman syyteneuvottelua	Tuomio syyteneuvottelulla
Henkilö A	noin 2 vuotta ehdotonta vankeutta	Vuosi ehdollista vankeutta
Henkilö B	noin 2 vuotta ehdotonta vankeutta	Vuosi ehdollista vankeutta
Henkilö C	vajaa 2 vuotta ehdollista vankeutta	9kk ehdollista vankeutta

Lievemmät tuomiot eivät välttämättä ole huono asia, vaan itse asiassa saattavat vähentää rikoksen uusimisvaaraa ja ovat hyväksi henkilön kuntoutuksessa yhteiskuntakelpoiseksi. RiSe:n mukaan vuonna 2012 vankilasta vapautuneista jopa 40 % joutui takaisin vankilaan kolmen vuoden sisällä, kun taas vastaava luku yhdyskuntapalvelun suorittaneista oli vain noin 10 % (Rikosseuraamuslaitoksen toimintakertomus 2016, 5). Lievemmillä tuomioilla voidaan saada siis myös yhteiskunnallista hyötyä vähentämällä rikosten uusijoita. Yhteiskuntaseuraamuksen suorittaneet uusivat rikoksiaan tilastollisesti harvemmin. Ehdoton vankeusrangaistus menettää monesti pelotevaikutuksensa ensimmäisen vankeustuomion

suorittamisen jälkeen, jolloin myös takaisin vankilaan joutuminen tulee todennäköisemmäksi. Tuomion lieventäminen hyödyttää siis sekä yksilöä, että yhteiskuntaa.

4.3.3 Tuomioistuimen vähäisempi rasitus ja tunnustuksen arvon nouseminen

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on moittinut Suomea kohtuuttoman pitkistä oikeudenkäynneistä ja järjestelmän joustamattomuudesta. Syyteneuvottelua käytettäessä varsinaista pääkäsittelyä ei yleensä tarvita ja tuomioistuimen rooli jää useimmiten tunnustusoikeudenkäynnin järjestämiseen. Pelkkien kustannusten säästön lisäksi oikeusjärjestelmän vähäisempi kuormitus edesauttaa myös muiden rikosten ratkaisemista. Tuomioistuin voi keskittyä asioihin, joissa sitä eniten tarvitaan sen sijaan että se käsittelisi monimutkaisia talousrikosasioita pahimmassa tapauksessa vuosia. Syyteneuvottelulla voidaan siis estää tuomioistuimen ruuhkautumista, joka puolestaan tehostaa koko Suomen oikeusprosessin sujuvuutta ja luo luottamusta oikeusjärjestelmään. Samalla säästytään myös mahdollisilta muutoksenhakukierroksilta ylemmissä oikeusasteissa (Oikarainen 2012, 761).

Myös yksilöiden henkistä kuormitusta vähennetään, kun pitkät ja epävarmat oikeuskäsittelyt tiivistetään yhteen tunnustamisoikeudenkäyntiin (Ekström 2015, 26). Esimerkiksi Case Antonin tapauksessa oikeusjärjestelmän eri tasoja on kuormitettu jo lähes kymmenen vuoden ajan, ja osalliset joutuvat edelleen henkisen kuormituksen alle pitkän oikeusprosessin takia.

Positiivista syyteneuvottelussa on myös tunnustuksen arvon nouseminen. Aikaisemmassa rikosprosessissa rikoksen tunnustamiselle ei ole annettu yhtä suurta arvoa kuin syyteneuvottelun kautta. Aikaisemman lainsäädännön mukaan tunnustuksella saattoi olla merkitystä rangaistusta lieventävänä tekijänä, mutta varsinaisesta sopimisesta ei ollut säännöksiä (Oikeusministeriö 2014). Syyteneuvottelu mahdollistaa monimutkaistenkin rikosten ratkaisemisen vähäisillä resursseilla, jos epäilty ymmärtää tunnustuksensa arvon ja merkityksen tapauksensa

ratkaisemisessa sekä omalta, että yhteiskunnalliselta kannalta. Käytännössä talousrikoksia tunnustetaan harvoin vaikka kyse olisi selvistäkin seikoista. Tämä puolestaan lisää merkittävästi syyttäjän todistelutaakkaa tuomioistuimessa (Tuomisto 2014, 83). Siksi syyteneuvottelu soveltuukin erityisen hyvin kannusteeksi talousrikollisille, kun tunnustamalla voi välttyä ehdottomalta vankeustuomiolta. Tunnustuksen arvo voi nousta esimerkiksi prosessiekonomisen säästön kasvun perusteella (Tapani & Tolvanen 2015, 243)

4.4 Syyteneuvottelun epäkohtia

Hyötyjen lisäksi syyteneuvotteluun liittyy joitakin ongelmia, jotka koskevat pitkälti yksilön oikeusturvan vaarantumista. Ongelmia voi aiheuttaa myös esimerkiksi järjestelmän uskottavuuden rapautuminen.

4.4.1 Itsekriminointisuoja ja tunnustaminen

Itsekriminointisuojaalla tarkoitetaan sitä, että epäillyllä ei ole velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen (ETL 4:3 §). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että itsekriminointisuoja on keskeinen osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä (Poliisi & Oikeus 7/2013, 24).

Syyteneuvottelumenettely saattaa olla ristiriidassa itsekriminointisuojan kanssa. Tunnustamiseen painostaminen on verrattavissa itsekriminointisuojan rikkomiseen. Toisaalta myöntymällä syyteneuvotteluun epäilty käytännössä luopuu itsekriminointisuojaan vapaaehtoisesti (Tuomisto 2014, 50). Syyteneuvottelu voi pahimmillaan olla niin painostavaa, että se rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa, jossa säädetään oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä. Tunnustamiseen rohkaiseminenkin on tulkinnanvaraisesti itsekriminointisuojaan rikkoavaa toimintaa.

Vaarana on myös, että epäilty tunnustaa teon viattomuudestaan huolimatta, jos hän uskoo saavansa lievemmän tuomion. Pelko ehdottomasta vankeudesta saattaa olla epäillylle niin kova, että hän mieluummin tunnustaa teon jota ei tehnyt ja

saa lievemmän rangaistuksen. Oikeusprosessin aiheuttama henkinen rasitus voi aiheuttaa epäillylle tarpeen tunnustaa teko lievää rangaistusta vastaan etenkin, jos viranomaiset kuten syyttäjä painostavat syyteneuvottelumenettelyn aloittamiseen. Lisäksi esimerkiksi esitutkintavaiheessa epäillyn ensisijainen tavoite saattaa olla päästä vapaaksi tutkintavankeudesta, joka myös lisää väärän tunnustuksen riskiä. Tämän vuoksi epäillyllä tulisi aina olla avustaja mukana (EOL dnro 1797/5/12, 7-8)

On myös mahdollista, että syyttäjä syyllistyy ns. ylisyyttämiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että syyttäjä uhkaa syyttää epäiltyä ankarammalla rikosnimikkeellä kuin teon tosiasialla sopisi saadakseen hänet tunnustamaan tai myöntämään jonkin hänelle epäedullisen seikan. Ylisyyttämisen tapauksessa väärän tunnustuksen riski on suuri (Loiva 2008, 72).

Esitutkintaprosessista saattaa myös tulla liian tunnustushakuista, joka puolestaan saattaa johtaa rikostutkinnan ammattitaidon huononemiseen. Syyteneuvotteluprosessi on normaalia oikeusprosessia huomattavasti kevyempi ja vaatii vähemmän tai ei lainkaan esitutkintamateriaalia (EOL dnro 1797/5/12, 7). Tämän vuoksi esitutkinnassa saatettaisiin ensisijaisesti yrittää saada epäilty tunnustamisen kautta syyteneuvottelumenettelyyn käyttämällä houkuttimena huomattavasti lievempää rangaistusta ja näin välttää raskas normaaliprosessi. Epäkohtana tällaisessa menettelyssä olisi tietenkin yksilön oikeusturvan vaarantuminen ja oikeusprosessin muuttuminen kaupankäynniksi, joka puolestaan vaarantaisi yhdenvertaisuusperiaatteen. Yksilön oikeusturva on taattu perustuslaissa sekä EIS 6. artiklassa.

Yksilön oikeusturvaa syyteneuvottelussa on myös suojattu. Jos syyteneuvottelu ei johda tuomioesityksen laatimiseen, ei epäillyn neuvottelujen yhteydessä antamia lausumia saa käyttää todisteena rikosasiassa. Kyseessä on niin sanottu hyödyntämiskielto (VKSV 2015:6).

4.4.2 Yhdenvertaisuusperiaate

Eräs keskeinen epäkohta liittyy syyteneuvottelumenettelyn aiheuttamaan rikoksentekijöiden eriarvoiseen kohteluun. Perustuslain 2:6 §:ssä säädetään yhdenvertaisuudesta ja sen mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämän vuoksi kaikkia samanlaisia tapauksia tulisi käsitellä yhdenvertaisesti, mutta syyteneuvottelumenettelyssä tunnustajaa kohdellaan eri tavalla kuin normaalin rikosprosessin läpi kulkevaa. Tapani & Tolvanen eivät kuitenkaan pitäisi tapauksia rinnasteisina, vaan he korostavat, että syyteneuvottelun tapauksessa ”tekijä ilmaisee valmiutensa rikosvastuun kantamiseen” kun taas toisessa tapauksessa ei. Lisäksi he korostavat, että syyteneuvottelusta voi tulla ns. ”vapaakaista” talousrikollisille, sillä syyteneuvottelun ulkopuolelle jää merkittävä osa tavanomaisia rikoksia (Tapani & Tolvanen 2015, 233). On siis vaarana, että talousrikokset tullaan käsittelemään lähes poikkeuksetta syyteneuvottelumenettelyssä, jolloin rangaistukset ja seuraamukset jäävät vähäisiksi ja talousrikolliset saavat vakiintuneesti helpomman käsittelyn. Tämä saattaa johtaa talousrikosten rangaistavuuden lieventymiseen ja talousrikollisuuden kasvuun pelotteiden puuttuessa. Toisaalta syyteneuvottelulla ratkaistujen rikosten myötä vapautuu myös resursseja muiden rikosten ratkaisemiseen.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on ollut huolissaan yhdenvertaisuuden toteutumisesta, sillä hänen mukaansa syyteneuvottelussa rangaistuksen ankaruus ei määräytyisi vain rikoksen moitittavuuden ja tekijän syyllisyyden perusteella, vaan se määräytyisi myös osittain neuvottelun perusteella. Tämän vuoksi samoista rikoksista määrätään erilaiset rangaistukset osittain sattumanvaraisin perustein. Lisäksi yhdenvertaisuutta vaarantaisi se, että kaikille epäillyille ei annettaisi mahdollisuutta syyteneuvotteluun. Myös asianomistajilla on asiassa paljon valtaa, sillä pelkästään yhden asianomistajan kieltäytyminen menettelyn käyttämisestä sulkee pois mahdollisuuden syyteneuvotteluun (EOL dnro 1797/5/12, 8).

4.4.3 Oikeusjärjestelmän uskottavuus ja hyväksikäyttö

Syyteneuvottelu voi aiheuttaa rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden rapautumista. Neuvottelujen tuloksena syntynyt ja sopimukseen perustuva tuomio ei herätä luottamusta lakijärjestelmään normaalin tuomioistuimessa julkisessa käsittelyssä annetun tuomion tavoin. Käsittelyn julkisuus on varsin tärkeä ominaisuus oikeusjärjestelmässä, sillä se vakuuttaa yleisön ja median menettelyn asianmukaisuudesta ja ratkaisun oikeellisuudesta (EOL dnro 1797/5/12, 8). Uskottavuutta ei myöskään lisää syyteneuvottelun kaupankäyntimäinen prosessi, jossa osapuolet voivat tinkiä kauppatavarastaan. Tämän vuoksi erityisesti taitavat talousrikolliset lienevät vahvoilla syyteneuvottelua käytettäessä ja saavat etuja varsinkin normaaliin ratkaisuprosessiin nähden.

Talousrikolliset voivat hyväksikäyttää järjestelmää esimerkiksi painostamalla rikostovereitaan tunnustamaan kaikki teot korvausta vastaan tai jopa ostamalla vääriä tunnustuksia rahalla (EOL dnro 1797/5/12, 7). Tämän vuoksi syyteneuvottelu talousrikoksissa on erittäin kaksijakoinen asia, sillä syyteneuvottelu on otettu Suomen järjestelmään pitkälti talousrikosten aiheuttaman resurssipulan takia, mutta toisaalta talousrikolliset saattavat löytää uusia porsaanreikiä järjestelmästä.

5 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä syyteneuvottelumenettelyyn talousrikosten ratkaisemisessa ja pohtia sen positiivisia ja negatiivisia puolia. Työnsäni selvitin aluksi talousrikosten määritelmän ja niiden yleisimmät rikosnimikkeet, kuten myös rangaistuskäytännön. Esittelin rikosprosessin tavanomaisen kulun Suomessa ja pohdin siihen liittyviä kustannuksia ja ajankulua. Lopuksi esittelin syyteneuvottelumenetelmän pääpiirteittäin ja tarkastelin siihen liittyviä ominaisuuksia.

Syyteneuvottelu on tuonut muutoksia rikoslakiin, lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja esitutkintalakiin. Syyteneuvottelu on myös muokannut rikosprosessin ratkaisemisen työnjakoa, sillä yhä enemmän valtaa on siirretty syyttäjille. Aiemmin tarkasti säädeltyyn rikosprosessiin on lisätty vaihtoehtoinen menetelmä, joka mahdollistaa tehokkaamman käsittelyn etenkin talousrikoksissa. Syyteneuvottelumenettely on edelleen varsin tuore ilmiö Suomen lainsäädännössä, ja vaatii siksi tulevaisuudessakin tarkastelua.

Syyteneuvottelumenettelyssä talousrikoksissa näyttäisi olevan sekä merkittäviä etuja että joitakin epäkohtia. Edut syntyvät lähinnä säästöistä oikeusprosessissa ja kalliissa esitutkintavaiheessa, mutta myös muita etuja syntyy mm. tuomioiden lyhenemisen ja resurssien vapautumisen seurauksena. Menetelmän epäkohtia ovat esimerkiksi yksilön oikeusturvan vaarantuminen mm. itsekriminointisuojaan ja yhdenvertaisuusperiaatteen heikentyessä ja väärään tunnustukseen johtavat seikat kuten paine tai ylisyyttäminen. Nähtäväksi jää, ovatko hyödyt merkittävästi suurempia kuin haitat. Tilastoja syyteneuvottelusta ei ole vielä julkaistu, mutta niiden julkaisemisen jälkeen saadaan parempi käsitys koko menetelmän toimivuudesta ja sen hyödyistä. Nähdäkseni syyteneuvottelu soveltuu silti erinomaisesti talousrikosten pääasialliseksi ratkaisumenetelmäksi, sillä rahalliset ja ajalliset säästöt ovat varsin merkittäviä ja lasketaan jopa miljoonissa. Talousrikosten rangaistusmaksimit ovat pääasiallisesti alle syyteneuvottelumenettelyn enimmäisrajan (6 vuotta), joten syyteneuvottelua voidaan soveltaa kaikkiin talousrikoksiin.

Tätä työtä tehdessäni huomasin, että tietoa syyteneuvottelusta on vielä varsin vähän tarjolla ja hankala löytää. Löysin muutaman oikeustapauksen, jotka oli ratkaistu syyteneuvottelua käyttämällä tai joissa harkittiin syyteneuvottelua, mutta yksityiskohtaista tietoa näistä tapauksista oli vaikea saada. Varsinaista suomenkielistä oikeuskirjallisuutta syyteneuvottelusta ei vielä juurikaan ole, vaan tieto on pitkälti keskittynyt asiantuntija-artikkeleihin ja erilaisiin lausuntoihin. Talousrikoksista sen sijaan löytyi runsaasti erilaista tietoa, joten vaikeampaa oli suodattaa tarpeeton tieto pois lähteistä ja keskittyä vain oleelliseen. Talousrikosten hitaan ja pitkän ratkaisutahdin vuoksi tilastoissa ja kuvioissa esiintyvät luvut ovat hieman vanhentuneita, mutta tuoreempia lukuja vastaavista tapauksista ei juuri löytynyt. Seurantoja kyseisistä luvuista ei myöskään ilmeisesti tehdä kovin usein, sillä tarkasteluvälit saattavat olla pitkiä. Syyteneuvottelun käyttö saattaa nopeuttaa talousrikosten ratkaisutahtia ja näin saada myös tilastot ajankohtaisemmiksi.

Syyteneuvottelua talousrikoksissa voidaan tutkia tulevaisuudessa huomattavasti paremmin, kun ensimmäiset tilastot julkaistaan. Arvioinnin kohteena voi silloin olla myöskin esimerkiksi rikostunnusmerkistöjen mahdollinen lisääminen syyteneuvottelun piiriin, sillä nykyisellään useimmat yleisimmistä rikoksista jäävät vielä syyteneuvottelun ulkopuolelle. Syyteneuvottelua voitaisiin käyttää laajemmin muissakin rikoksissa optimaalisten säästöjen saamiseksi. On kuitenkin varmistuttava siitä, että yksilön oikeusturva ei vaarannu prosessin vaikutuksesta. Tutkimusta voidaan tehdä myös talousrikollisten syyteneuvottelumenettelyn hyväksikäyttämisestä, joka tässä työssä jäi vielä pintaraapaisuksi.

Tätä työtä voidaan käyttää hyödyksi tutkittaessa syyteneuvottelua ja talousrikoksia tulevaisuudessa ja se tarjoaa myös mielenkiintoisen infopakettin syyteneuvottelusta ja talousrikoksista kiinnostuneille. Työn tekeminen oli mielenkiintoista, sillä opin paljon prosessioikeudesta ja talousrikoksista sekä erityisesti syyteneuvottelumenettelystä Suomessa. Syyteneuvottelu ja talousrikokset ovat mielenkiintoinen tutkimusasetelma ja tarjoavat mahdollisuuksia monenlaisiin näkökulmiin. Toivottavaa onkin, että myös tulevaisuudessa aiheesta tehtäisiin tutkimuksia, jotta aiheesta saataisiin mahdollisimman paljon tietoa ja uusia näkökulmia.

LÄHTEET

Alvesalo, A. 2006. Käsitteellä on väliä – puheenvuoro talousrikoskontrollin kohdentamisesta. Teoksessa Ahonen (toim.) *Oikeussosiologiaa ja kriminologiaa. Juhlajulkaisu Ahti Laitinen 1946 24/4 -2006*. Turun Yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Vammala

Eduskunnan oikeusasiamiehen Petri Jääskeläisen lausunto dnro 1797/5/12. 18.6.2012. Viitattu 14.3.2016. [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\${APPL}=ereo-
apaa&\\${BASE}=ereoapaa&\\${THWIDS}=0.40/1457960260_13718&\\${TRIPPIFE}=PDF](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?${APPL}=ereo-
apaa&${BASE}=ereoapaa&${THWIDS}=0.40/1457960260_13718&${TRIPPIFE}=PDF)

Ekström, M. 2015. Syyteneuvottelu ja syyttäjän vahvistuva asema Suomen rikosprosessissa – ratkaisu resurssiongelmien vai oikeusturvariski?. Pro Gradu tutkielma. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto

Esitutkintalaki 22.7.2011/805

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999

Hakamies, K & Johansson, M. 2009. Oikeudenkäynnin kesto talousrikoksissa – raportti korkeimassa oikeudessa vuonna 2007 käsiteltyjen talousrikosten oikeudenkäyntien kestosta. Korkeimman oikeuden selvityksiä 1/2009

Hakamo, T.; Jauhiainen, K.; Alvesalo, A.; Virta, E. 2009. Talousrikokset rikosprosessissa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy

Hallituksen esitys 58/2013

Helsingin kaupungin talous- ja suunnitelmakeskus 2013. Harmaan talouden seurantaraportti 2/2013 – Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2013:23.

Helsingin Sanomat 3.4.2015. Moni rikoksen tunnustanut on saanut lievennyksen tuomioon. Viitattu 9.3.2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1427951490469>

Hinkkanen, V. 2013. Rikollisuuden kustannukset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 264. Hakapaino Oy. Helsinki

Kankaanranta, T & Muttilainen, V. 2010. Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena – poliisi-ammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Tampereen yliopistopaino

Kouvolan Sanomat 24.2.2013. Talousrikosten hinta on huomattavan korkea. Viitattu 23.2.2016. [http://www.kouvolansanomat.fi/Mielipide---P%C3%A4%C3%A4kirjoitukset/2013/02/24/Talousri-
kosten%20hinta%20on%20huimaavan%20korkea/2013215248156/67](http://www.kouvolansanomat.fi/Mielipide---P%C3%A4%C3%A4kirjoitukset/2013/02/24/Talousri-
kosten%20hinta%20on%20huimaavan%20korkea/2013215248156/67)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015

Lakiasiaintoimisto Arveli Juusela Co Oy 2016. Verorikos. Viitattu 18.2.2016. www.ahj-law.fi > palvelut > verorikos

Lehtonen, A. 2005. Velallisen rikokset. Tampereen yliopisto. Tampere

Linna, T. 2010. Puntarissa Plea Bargaining – vastassa oikeusturva ja itsekriminointisuoja. Teoksessa Oikeustiede Jurisprudentia XLIII. Vammalan kirjapaino Oy. Sastamala

Loiva, J. 2008. Syytetingintä – ratkaisu todisteluongelmiin talousrikosjutuissa? Referee-artikkeli. Helsinki Law Review 2008. <http://www.helsinki-lawreview.fi/articles/2008-3.pdf>

Minilex A. 2016. Veropetos vääristää verotusta. Viitattu 15.2.2016. www.minilex.fi > lakitieto > rikosasiat > rikokset julkista taloutta vastaan > veropetos vääristää verotusta

Minilex B. 2016. Rikosasian valmisteluistunto. Viitattu 22.2.2016. <http://www.minilex.fi/a/rikos-asian-valmisteluistunto>

Minilex C. 2016. Syyteharkinta esitutinnan jälkeen. Viitattu 22.2.2016. www.minilex.fi > lakitieto > oikeudenkäynti > syyte > syyteharkinta esitutinnan jälkeen

Minilex D. 2016. Valittaminen käräjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen. Viitattu 22.2.2016. <http://www.minilex.fi/a/valittaminen-k%C3%A4r%C3%A4j%C3%A4oikeuden-p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksest%C3%A4-hovioikeuteen>

Oikarainen, J. 2012. Syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti oikeuspoliittisena kysymyksenä – uhka vai mahdollisuus?. Lakimies 5/2012 s.742-763.

Oikeusministeriö 2014. Syyteneuvottelu mahdolliseksi ensi vuoden alusta. Viitattu 25.2.2016. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2014/12/syyteneuvottelumahdolliseksiensivuodenalusta.html>

Oikeusministeriö 2016 A. Mitä rikosprosessissa tapahtuu? Viitattu 16.2.2016. www.oikeus.fi > mitä rikosprosessissa tapahtuu?

Oikeusministeriö 2016 B. Oikeudenkäynti – Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa. Viitattu 22.2.2016. <http://www.oikeus.fi/fi/index/esitteet/oikeuslaitos/oikeudenkaynti.html>

Oikeusministeriö 2016 C. Pääkäsittely. Viitattu 22.2.2016. <http://www.oikeus.fi/tuomioistui-met/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/paakasittely.html>

Peltonen, M. 2015. Syyteneuvottelu Suomessa – toteutuuko prosessiekonomia? Opinnäytetyö. Liiketalouden koulutusohjelma. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu

Poliisi & Oikeus 7/2013. Itsekriminointisuoja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Viitattu 14.3.2016. http://www.spjl.fi/files/2293/PO_8_2013_Itsekriminointisuoja_Euroopan_ihmisoikeustuomioistuimessa.pdf

Poliisi 2016 A. Rikosilmoitus. Viitattu 16.2.2016. www.poliisi.fi > rikokset > rikosilmoitus

Poliisi 2016 B. Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelu. Viitattu 22.2.2016. <https://www.poliisi.fi/rikokset/sovittelu>

Rikoslaki 19.12.1889/39

Rikosseuraamuslaitos 15.3.2016. Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2015. Monisteita 1/2016. Viitattu 13.4.2016

Sisäasiainministeriö 2008. Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunta - Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti. Viitattu 17.2.2016. www.intermin.fi/download/44752_jarjestaytynyt_rikollisuus.pdf?b5071a371c05d188

Talousrikos A. 2016. Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista. Viitattu 25.1.2016. www.talousrikos.fi > tietoa

Talousrikos B. 2016. Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista. Viitattu 15.2.2016. www.talousrikos.fi > tietoa > kirjanpitorikokset

Talousrikos C. 2016. Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista. Viitattu 15.2.2016. www.talousrikos.fi > tietoa > verorikokset

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2015. Syyteneuvottelun ongelmia. Asiantuntija-artikkeli. Defensor Legis 2015/2.

Tuomisto, T. 2014. Suomeen ehdotettu syyteneuvottelumenettely – rikosprosessi muuttaa muotoaan? Pro Gradu tutkielma. Oikeustieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto

Turun Sanomat 10.9.2015. Pääsyytettyjen rangaistukset Anton-kuittikaupoissa pysyvät ennallaan. Viitattu 10.3.2015 <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/813955/Paasyytettyjen+rangaistukset+Antonkuittikaupoissa+pysyvat+ennallaan>

Turun Sanomat 14.1.2014. Useita FN-Steelien johtajia epäillään miljoonien talousrikoksista. Viitattu 23.2.2016. <http://www.ts.fi/uutiset/talous/583490/Useita+FNSteelien+johtajia+epaillaan+miljoonien+talousrikoksista>

Valtakunnansyyttäjänvirasto 2015. Syyteharkinta. Viitattu 22.2.2016. <http://www.vksv.oikeus.fi/fi/index/julkaisut/jaohjeet/valtakunnansyyttajanyleisetohjeet/syyteharkinta.html>

Valtakunnansyyttäjänvirasto 2015:6. Ohje syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön soveltamisesta. Viitattu 9.3.2016 <http://www.vksv.fi/fi/index/julkaisut/jaohjeet/valtakunnansyyttajanyleisetohjeet/syyteharkinta/vks20156ohjesyyteneuvotteluakoskevanlainsaadannonsoveltamisesta.html>

Verohallinto 2016. Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. Viitattu 18.2.2016. www.vero.fi >syventävät vero-ohjeet > henkilöasiakkaan tuloverotus > verosuunnittelua vai veron kiertämistä

Verohallinto 2013. Verohallinnon tilastoja 2013. Harmaan talouden selvitysyksikkö.

Wikipedia 2016. Oikeudenkäynti rikosasiassa Suomessa. Viitattu 22.2.2016. https://fi.wikipedia.org/wiki/Oikeudenk%C3%A4ynti_rikosasiassa_Suomessa

YLE uutiset 8.6.2012. Siivousyritykset pimittivät miljoonia verottajalta. Viitattu 13.4.2016. http://yle.fi/uutiset/siivousyritykset_pimittivat_miljoonia_verottajalta/5416238